
ДОСЯГНЕННЯ БАЛАНСУ ОСОБИСТІСНОЇ, ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА КОУЧИНГОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Тіщук О. А., Маєвська О. М.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-557-0-46>

ВСТУП

Сучасна освіта змінюється настільки швидко, що педагоги змушені постійно адаптуватися. Їхня роль вже не зводиться лише до передавання знань, важливо бути гнучкими, зрілими особистостями, які вміють будувати довірливий діалог зі студентами, підтримувати їх і допомагати орієнтуватися в складному інформаційному просторі. Одним із ключових аспектів професійної майстерності сучасного педагога є збалансований розвиток особистісної, педагогічної та коучингової компетентності, що забезпечує ефективність навчально-виховного процесу та сприяє особистісному становленню як самого педагога, так і здобувачів освіти.

Дисбаланс між цими складовими може призводити до зниження ефективності педагогічної діяльності, зростання рівня професійного стресу та емоційного вигорання, що негативно впливає як на особистість учителя, так і на якість навчання. Враховуючи зазначені аспекти, дослідження оптимальних шляхів досягнення гармонії між особистісною, педагогічною та коучинговою компетентностями педагога є актуальним завданням педагогічної науки. Впровадження результатів такого дослідження сприятиме формуванню нових методичних підходів і вдосконаленню підготовки педагогічних кадрів, підвищенню якості освіти загалом.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні процесу досягнення балансу між особистісною, педагогічною та коучинговою компетентністю педагога, а також у визначенні оптимальних шляхів його забезпечення в контексті сучасних освітніх вимог.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

- проаналізувати наукові підходи та визначити сутність особистісної, педагогічної та коучингової компетентності педагога;

- визначити взаємозв'язок між цими компетентностями та їхній вплив на професійну діяльність учителя;
- дослідити основні виклики та труднощі, пов'язані з дисбалансом компетентностей у педагогічній практиці;
- розробити методичні рекомендації щодо формування та підтримки гармонійного розвитку зазначених компетентностей;
- визначити ефективні стратегії професійного розвитку, спрямовані на досягнення балансу між особистісною, педагогічною та коучинговою компетентностями.

Методологічну основу дослідження становлять сучасні концепції педагогічної майстерності, теорії компетентнісного підходу та принципи коучингової взаємодії в освіті. Дослідження спирається на міждисциплінарний підхід, що поєднує психолого-педагогічний аналіз, методи професійного розвитку та освітньої коучингової практики.

Для досягнення поставленої мети застосовано такі **методи дослідження**:

- аналіз, узагальнення та систематизація наукової літератури з питань особистісної, педагогічної та коучингової компетентності педагогів;
- компаративний аналіз підходів до забезпечення їхнього балансу;
- моделювання процесу гармонізації зазначених компетентностей у професійній діяльності педагога;
- аналіз педагогічного досвіду для виявлення типових труднощів та ефективних практик у досягненні компетентнісного балансу.

Отримані результати були використані для розробки практичних рекомендацій щодо професійного розвитку педагогів із фокусом на досягнення гармонійного балансу між особистісною, педагогічною та коучинговою компетентностями.

1. Визначення та сутність особистісної, педагогічної та коучингової компетентності

У сучасній педагогічній науці компетентнісний підхід розглядається як один із ключових принципів професійного розвитку вчителя. Він забезпечує ефективну підготовку фахівців, здатних гнучко реагувати на виклики освіти XXI століття та вибудовувати якісний освітній процес. Одним із важливих аспектів професійної майстерності є гармонійне поєднання особистісної, педагогічної та коучингової компетентностей, які забезпечують ефективність професійної діяльності та позитивний вплив на освітнє середовище.

Особистісна компетентність педагога – це комплекс характеристик, що відображає його психологічну зрілість, емоційний

інтелект, рівень саморегуляції та мотивацію до професійного розвитку. Вона визначає здатність педагога до ефективного спілкування, емпатії, рефлексії та конструктивного вирішення конфліктних ситуацій у навчальному процесі. Це поняття детально дослідила О. Кононко, яка відзначила його інтегральність та здатність педагога, який має високий рівень особистісної компетентності, до свідомої мотивації інших, організації, врегулювання й контролю, а також адекватної оцінки результативності власної життєдіяльності й вкладених у неї особистісних зусиль, творчого й соціально прийнятного самовираження, ефективного розв'язання проблем, реалізації своїх потенційних можливостей, орієнтування на духовні цінності, набуття індивідуального досвіду, прагнення й досягнення життєвого успіху¹.

Педагогічна компетентність охоплює систему знань, умінь і навичок, необхідних для організації ефективного освітнього процесу. Вона передбачає творчий характер мислення, вміння організовувати навчально-виховний процес на основі особистісно-орієнтованого підходу, знання психологічних та вікових особливостей здобувачів освіти й урахування їх у навчальному процесі, володіння сучасними методиками викладання та дидактичними принципами, здатність адаптувати освітні програми відповідно до індивідуальних особливостей учнів, використання інноваційних технологій у навчанні, включаючи цифрові ресурси та інтерактивні методи, володіння технікою тактовного спілкування².

У 2024 р. Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» в рамках П'ятнадцятої міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2024» було проведено Всеукраїнську науково-практичну zoom-конференцію «Трансформаційні процеси професійного розвитку педагогів в умовах освітніх інновацій». Її було присвячено науковим дослідженням та висвітленню досвіду з питань підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників й удосконалення професійних компетентностей педагогів засобами інноваційних технологій навчання в умовах сьогодення. Спікер конференції О. Удалова окреслила сучасні тенденції професійного розвитку педагогів. Інші доповідачі пропонували шляхи трансформації професійної майстерності: від викладача до проектного

¹ Кононко О. Л. Особистісна компетентність майбутнього педагога: зміст, структура, умови формування. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2019. № 10. С. 78. DOI: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i10.187>.

² Симонова Л. М. Професійна компетентність викладача як запорука якісної підготовки кваліфікованого робітника. URL: <https://liceu-cv.com/profesiyna-kompetentnist-vykladacha-ia-k-zaporuka-ia-kisnoi-pidhotovky-kvalifikovanoho-robitnyka/>. (дата звернення: 22.02.2025).

лідера, акцентували увагу присутніх на розвитку здатності педагогів до навчання впродовж життя відповідно до вимог ринку праці³.

Коучингова компетентність є відносно новим компонентом професійної діяльності педагога, що базується на використанні технологій коучингу для підтримки самостійності, відповідальності та рефлексії здобувачів освіти. Вона передбачає:

- розвиток у педагогів навичок фасилітації, активного слухання та постановки ефективних запитань;
- використання стратегій, що сприяють формуванню внутрішньої мотивації студентів⁴;
- створення навчального середовища, що підтримує особистісний розвиток кожного здобувача освіти⁵;
- оцінювання досягнень здобувачів за принципами коучингу.

Згідно інформації, представленої в Національному звіті (2024 р.) за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 учні / учениці, які вважають, що їхні вчителі цінують їхню креативність, мають дещо вищі показники креативного мислення, ніж їхні однолітки. Коли вчителі заохочують знаходити оригінальні відповіді або дають достатньо часу на пошук креативних розв'язків під час виконання завдань, діти показують кращі результати, що сприяє створенню сприятливого навчального середовища та комунікації. Це стосується країн, де курс базової підготовки вчителів обов'язково включає питання розвитку креативності учнівства, творчого викладання та оцінювання креативності⁶.

У дисертаційному дослідженні А. Марчук на здобуття ступеня доктора філософії (2021 р.) запропоновано та експериментально перевірено модель управління педагогічною взаємодією викладачів і майбутніх менеджерів організацій у процесі професійної підготовки,

³ Трансформаційні процеси професійного розвитку педагогів в умовах освітніх інновацій обговорили на Всеукраїнській науково-практичній конференції. *Інститут модернізації змісту освіти*. URL: <https://imzo.gov.ua/2024/04/01/transformatiyni-protsesty-profesiyneho-rozvytku-pedahohiv-v-umovakh-osvitnikh-innovatsiy/>. (дата звернення: 15.02.2025).

⁴ Тишук О. А., Маєвська О. М., Чернова Т. Ю. Формування мотивації до навчання здобувачів формальної освіти у ЗВО засобами педагогічного коучингу. *Інноваційна педагогіка : Науковий журнал*. Вип. 73. Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 212–213. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.40>.

⁵ Кульбач Л., Швидун Л. Міхіна Н. Освітній коучинг як ефективна технологія навчання здобувачів освіти досягненню життєвого успіху. *Вісник науки та освіти*. Київ, 2023. № 6(12) С. 466. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6\(12\)-458-471](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6(12)-458-471).

⁶ Креативне мислення: національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / кол. авт. : Т. Лісова (осн. авторка), В. Терещенко, Г. Бичко, М. Мазорчук, Г. Бондаренко, Т. Вакуленко; перекл. К. Шумова, Ю. Шпак; за ред. В. Терещенка та Г. Бондаренко. Київ : Український центр оцінювання якості освіти, 2024. С. 140-141.

яка враховує управлінську складову та сприяє формуванню навичок взаємодії на основі діалогової комунікації⁷.

Українська дослідниця В. Сидоренко провела кластерний аналіз професійно значущих компетентностей та компетенцій педагога, виявивши їх ієрархічні взаємозв'язки та взаємозумовленість. Авторка підкреслює, що розвиток професійної компетентності вимагає системного підходу, який враховує формальну, неформальну та інформальну освіту, а також постійне професійне зростання⁸.

Особливий акцент на розвитку особистісної компетентності педагогів зроблено в публікації О. Кокуна у колективній монографії під загальною редакцією С. Максименка та В. Клименка (2019 р.). Тут же багато інших авторів аналізують технології психологічного супроводу, консультування та реабілітації особистості в ускладнених і кризових ситуаціях життя, що є важливим у досягненні балансу особистісної, педагогічної та коучингової компетентностей⁹.

Про необхідність збалансованого розвитку різних компетентностей для забезпечення ефективного навчального середовища йдеться у дослідженні Ц. Пеклай (Cirila Peklaj), яка підкреслює, що компетентності вчителя, такі як методи викладання, комунікація та управління класом, безпосередньо впливають на успішність учнів. Авторка зазначає, що найкращі результати досягаються шляхом синергії когнітивних, афективно-мотиваційних та соціальних процесів у навчанні¹⁰.

У методичних рекомендаціях О. Бородієнко (2017 р.) представлено сучасні підходи до розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку. Авторка охарактеризувала принципи розвитку професійної компетентності та особливості використання технологій змішаного навчання, посттренінгового супроводу та коучингових технологій. Ці підходи

⁷ Марчук А. А. Управління педагогічною взаємодією викладачів і майбутніх менеджерів організацій у процесі професійної підготовки : дис. ... докт. філос. : 011. Харків, 2021. С. 76-87.

⁸ Сидоренко В. В. Розвиток професійної компетентності сучасного педагога в умовах відкритої освіти: кластерний аналіз. Професійна компетентність педагога в умовах оновленого змісту освіти та вимог ринку праці: III регіональна наук.-практ. конф. м. Вінниця, 27 січ. 2017 р. Вінниця: Вінницька міська друкарня, 2017. С. 12. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/706701/1/Стаття_Сидоренко_2017.pdf

⁹ Кокур О. М. Психологічні особливості формування професійної спрямованості та компетентності фахівців соціономічних професій. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості : кол. монографія. Кн. 3. НАПН України; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка; МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка. За ред.: С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. Київ ; Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. С. 336-348. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7744>. (дата звернення: 15.02.2025).

¹⁰ Peklaj C. Teacher Competencies through the Prism of Educational Research. *C E P S Journal*. № 3. Vol. 5 2015. P. 185. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1128971.pdf>

сприяють інтеграції особистісної, педагогічної та коучингової компетентностей у професійній діяльності педагогів¹¹.

У дослідженні Л. Ликтей розглядаються проблеми формування методичної компетентності у майбутніх педагогів. Вона наголошує на важливості рівнопропорційного поєднання теоретичних знань та практичних навичок, що дозволяє забезпечити ефективне викладання та адаптацію до сучасних освітніх вимог¹².

Підтримка професійного розвитку вчителів має відбуватися не тільки традиційними методами, а й за допомогою інтеграції коучингових компетентностей у професійну діяльність педагогів. Про це йдеться в науковій праці М. А Крафта (Matthew A Kraft) та Д. Блазара (David Blazar)¹³.

Проаналізовані джерела засвідчують важливість балансу між педагогічною та особистісною компетентностями для ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. Крім того, науковці доводять, що особистісна, педагогічна та коучингова компетентності є взаємопов'язаними складовими професійної майстерності сучасного педагога. Узагальнені результати наведених вище досліджень щодо гармонійного розвитку трьох важливих компетентностей у педагогічній діяльності було зведено в таблицю (див. табл. 1).

Отже, досягнення балансу між особистісною, педагогічною та коучинговою компетентностями сприяє покращенню якості освітніх програм та навчального процесу, підвищується рівень залученості всіх учасників освітнього процесу, зменшується рівень професійного вигорання серед педагогів. А також зміцнюються партнерські відносини між викладачем і здобувачем і покращуються результати навчальної діяльності.

Дисбаланс між особистісною, педагогічною та коучинговою компетентностями педагогів може призводити до низки викликів у професійній діяльності. Нижче наведено конкретні дослідження, що висвітлюють ці проблеми.

¹¹ Бородієнко О. В. Методичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку : Методичні рекомендації. Київ ІПТО НАПН України, 2017. С. 52–65. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709800/1/Методичка.pdf>

¹² Ликтей Л. Формування методичної компетентності майбутнього педагога. *Professional Pedagogics*. № 1(20). 2020. С. 134–139. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.134-139>.

¹³ Крафт М. А., Блазар Д. Taking teacher coaching to scale. Can personalized training become standard practice? *Education Next*. № 18(4), 2018. Р. 69. URL: https://www.educationnext.org/wp-content/uploads/2022/01/ednext_xviii_4_kraft_blazar.pdf

Таблиця 1

**Ключові фактори гармонійного розвитку особистісної,
педагогічної та коучингової компетентностей педагога**

Показник	Опис
Розвиток емоційного інтелекту	Здатність педагога контролювати власні емоції, ефективно взаємодіяти з іншими та будувати довірчі стосунки зі студентами.
Застосування інтерактивних методів навчання	Активне використання технік пошуку конструктивного вирішення проблемних ситуацій, кейс-методу, групових проєктів, які дозволяють педагогам ефективно передавати знання та розвивати критичне мислення студентів.
Інтеграція коучингових технологій у навчальний процес	Використання методів рефлексії, постановки питань, мотиваційних стратегій, що сприяють самостійності та відповідальності студентів за своє навчання.
Професійний розвиток та самоосвіта педагогів	Участь у коуч-тренінгах, курсах підвищення кваліфікації, які включають модуль «Педагогічний коучинг», педагогічних майстер-класах з ведучим професійним коучем та особистий коучинг.
Гнучкість та адаптивність педагогічного процесу	Здатність викладача змінювати підходи до навчання відповідно до індивідуальних потреб здобувачів й вимог сучасної освіти.
Вільний час	Відпочинок, наповнення енергією, відновлення жаги до навчання здобувачів освіти.

2. Дослідження основних викликів та труднощів, пов'язаних із дисбалансом компетентностей у педагогічній практиці

Вплив якості освіти та дисбалансу навичок на ефективність навчання. У звіті Світового банку (The World Bank) за 2019 р. зазначається, що попри високу віддачу від інвестицій у вищу освіту, спостерігається падіння якості та дисбаланс навичок. Це пов'язано з надмірною увагою до наявності дипломів, що може призводити до недостатнього розвитку ключових компетентностей педагогів та, відповідно, зниження ефективності навчального процесу¹⁴.

Складнощі в адаптації до сучасних освітніх вимог. У збірнику тез науково-практичного семінару «Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників на засадах цифрової

¹⁴ Дослідження сфери освіти в Україні : Огляд. World Bank Group. 2019. С. 29. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/es/790931568661644788/pdf/Overview.pdf>

дидактики» (м. Біла Церква, 2021 р.) автори аргументовано доводять, що недостатня підготовка педагогів у сфері цифрових технологій може негативно впливати на ефективність навчального процесу та якості засвоєння інформації здобувачами освіти, тому необхідно активно впроваджувати й використовувати цифрові технології для формування практичних та дослідницьких навичок здобувачів освіти різних рівнів¹⁵.

Професійне вигорання. У збірнику матеріалів всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (м. Одеса, 2023 р.) представлено результати обговорення значення соціального та емоційного інтелекту як важливих soft-skills для педагогів. Недостатній розвиток цих компетентностей може призводити до труднощів у взаємодії зі студентами та зниження ефективності навчального процесу¹⁶.

Педагоги, які гармонійно поєднують особистісну, педагогічну та коучингову компетентності, демонструють вищий рівень професійного задоволення, ефективніше взаємодіють зі студентами та використовують сучасні освітні технології.

3. Досвід упровадження коучингових технологій в навчальний процес закладів вищої освіти

У 2015 р. в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова запроваджено нову навчальну програму «Педагогічний коучинг» на рівні бакалавра та магістра¹⁷.

Педагогічний коучинг – це концепція, яка поєднує в собі найкращі здобутки принципів класичного коучингу, а саме підходи та цінності світового гуру коучингу М. Дауні (Myles Downey), технології проведення тренінгів та сучасні педагогічні методи проведення навчальних заходів.

Досвід упровадження дисципліни «Педагогічний коучинг» в освітній процес, практичну взаємодію зі студентами УДУ імені М. Драгоманова (близько 250 осіб) та учасниками відкритих курсів Міжнародного університету коучингу і менторингу Master Coach International по підвищенню кваліфікації для педагогічних працівників

¹⁵ Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників на засадах цифрової дидактики : матеріали міжрегіонального наук.-практ. семінару. м. Біла Церква, 23 бер. 2023 р. Біла Церква, 2023. 200 с. С. 15–49, 58–63, 68–72. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736461/1/Збірник тез семінару МПОСГД.pdf>

¹⁶ Роль соціального та емоційного інтелекту як найважливіших soft-skills XXI століття в освітньому процесі : матер. всеукр. наук.-пед. підвищення кваліфікації. м. Одеса, 6 бер. – 16 квіт. 2023. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 34, 41, 45. URL: https://cuesc.org.ua/images/informlist/advanced_training_PSAU_6 березня – 16 квітня 2023 року.pdf

¹⁷ Педагогічний коучинг: навч. програма. URL: https://kzt Dop.ipf.npu.edu.ua/images/sampledData/OPP_OP/2019_11_14_Ped_couching_progr.pdf

(близько 120 осіб), засвідчив низку позитивних змін. Завдяки таким емпіричним методам оцінки як анонімне анкетування, інтерв'ю-опитування та спостереження за подальшою педагогічною діяльністю учасників навчання для аналізу практичного застосування коучингових підходів були виділені такі результати:

- зростання рівня мотивації до навчання серед викладачів;
- трансформація стандартних освітніх програм у більш гнучкі та адаптовані до потреб здобувачів освіти, що сприяє підвищенню їхньої зацікавленості у навчальному процесі;
- поліпшення емоційного та когнітивного залучення студентів до навчальної діяльності;
- зниження рівня втомлюваності від освітнього процесу як серед педагогів, так і серед студентів;
- мінімізація конфліктних ситуацій у процесі навчання через покращення взаєморозуміння між викладачами та студентами;
- підвищення рівня впевненості у собі серед учасників освітнього процесу;
- формування лідерських та наставницьких компетентностей, що сприяло підвищенню ефективності організації освітнього процесу;
- зростання загального рівня задоволеності навчальним процесом як серед викладачів, так і серед студентів;
- створення особливого освітнього середовища, орієнтованого на взаємодію, що забезпечило психологічний комфорт усіх учасників освітнього процесу.

Отримані результати свідчать про ефективність педагогічного коучингу як методологічного підходу, що сприяє оптимізації освітньої діяльності та підвищенню її якісних характеристик.

4. Авторські методичні рекомендації щодо формування та підтримки гармонійного розвитку особистісної, педагогічної та коучингової компетентності педагога

Особистісна компетентність.

1. Розвиток емоційного інтелекту.

Рефлексія та усвідомлення власних емоцій:

- ведення щоденника емоцій, у якому педагог записує власні почуття та аналізує причини їх виникнення;
- щоденні практики саморефлексії (наприклад, запитання: «Що сьогодні вдалося найкраще? Які емоції я відчував/-ла?»).

Контроль і регуляція емоцій:

- використання дихальних практик і технік релаксації у стресових ситуаціях;

- практика усвідомленості (mindfulness) для зниження рівня тривожності та підвищення концентрації уваги;
- індивідуальна робота з професійним коучем щодо навичок трансформації негативних емоцій.

2. Формування навичок саморегуляції та стресостійкості.

Техніки управління стресом:

- використання методу когнітивної реструктуризації (заміна негативних думок на конструктивні);
- практики фізичної активності (йога, медитація, прогулянки);

Раціональне планування робочого часу:

- використання методів тайм-менеджменту (техніка Pomodoro, матриця Ейзенхауера);
- чергування розумового навантаження з обов'язковими перервами на відпочинок та зміну виду діяльності;
- усвідомлене делегування обов'язків, уникнення надмірного професійного навантаження.

3. Розвиток професійної самоідентичності та саморозвитку.

Формування усвідомленої педагогічної позиції:

- визначення власної педагогічної філософії та її основних принципів;
- постановка професійних цілей і стратегій їх досягнення;
- використання опитувань і зворотного зв'язку від студентів та колег для вдосконалення професійної діяльності;
- аналіз власних досягнень та визначення зон для розвитку.

4. Підтримка особистісної компетентності через соціальну взаємодію.

Побудова підтримувального професійного середовища:

- формування довірчих відносин з колегами та студентами;
- участь у професійних педагогічних спільнотах для обміну досвідом.

Розвиток навичок конструктивної комунікації:

- використання технік ненасильницького спілкування (англ. NVC – Nonviolent Communication);
- регулярне проведення особистих рефлексивних зустрічей та педагогічних коуч-сесій.

Баланс між професійним та особистим життям:

- встановлення особистих кордонів для збереження психоемоційного здоров'я;
- використання практик «цифрового детоксу» для зниження інформаційного навантаження.

Педагогічна компетентність.

1. Формування методичної компетентності.

Впровадження сучасних педагогічних технологій:

- використання інтерактивних методів навчання: проблемне навчання, кейс-методи, метод проектів, фліп-метод (перевернуте навчання);
- інтеграція цифрових технологій у викладання: платформи Moodle, Google Classroom та інші, інтерактивні дошки, віртуальні симуляції;

Застосування дидактичних принципів:

- поєднання традиційних і новітніх методів навчання для забезпечення ефективного засвоєння знань;
- забезпечення послідовності та системності подачі матеріалу;
- використання диференційованого та індивідуального підходу в навчанні.

2. Розвиток комунікативної компетентності.

Удосконалення навичок ефективної комунікації:

- використання технік активного слухання під час взаємодії зі студентами та колегами;
- застосування ненасильницької комунікації (NVC) для побудови довірливих відносин;
- розвиток навичок ефективного формулювання запитань для стимулювання мислення студентів.

Забезпечення зворотного зв'язку:

- надання конструктивного зворотного зв'язку для підтримки навчальної мотивації;
- регулярне отримання відгуків від студентів щодо методів викладання;
- коригування підходів до навчання відповідно до зворотного зв'язку.

3. Підвищення професійної компетентності через самоосвіту та професійний розвиток.

Безперервне професійне навчання:

- участь у тренінгах, курсах підвищення кваліфікації та педагогічних майстер-класах;
- вивчення сучасних педагогічних теорій і практик, що відповідають міжнародним освітнім стандартам;

Науково-дослідна діяльність:

- ведення педагогічних досліджень, написання наукових статей і публікацій, методичних рекомендацій та авторських розробок відповідно до власного багаторічного педагогічного досвіду;

- використання наукового підходу до вдосконалення навчального процесу;
- упровадження результатів наукових досліджень у свою практичну діяльність.

Коучингова компетентність

Принципи коучингового підходу в педагогіці:

1. Орієнтація на потенціал студента замість контролю за результатами.
2. Віра в самостійність та відповідальність здобувача освіти за власний розвиток.
3. Використання відкритих запитань, зворотнього зв'язку і технік активного слухання для розвитку критичного мислення.

1. Формування коучингового мислення.

Розвиток рефлексивної культури:

- регулярне застосування рефлексивних технік для аналізу власної педагогічної діяльності;
- використання рефлексивного щоденника для аналізу досягнень і труднощів у викладанні;

2. Техніки ефективної комунікації в коучинговому підході.

Активне слухання та створення довірливого середовища:

- практика перефразування та резюмування відповідей студентів для кращого розуміння;
- використання невербальної комунікації для встановлення контакту (підтримка зорового контакту, відкриті жести);
- розвиток навичок емоційного інтелекту та емпатії.

Ефективне формулювання запитань:

- використання відкритих та концептуальних коучингових запитань, які допомагають студенту самостійно знаходити відповіді. (Наприклад: «Що для тебе означає успіх у навчанні? Як ти можеш покращити свою ефективність?»).
- техніка «Декартових координат» для розвитку аналітичного мислення;
- методика «GROW» (Goal – мета, Reality – реальність, Options – варіанти, Will – намір) для структурування бесід.

3. Використання коучингових технологій у навчальному процесі.

Індивідуалізація освітнього процесу:

- створення персоналізованих навчальних планів на основі інтересів і сильних сторін студента;
- впровадження наставницьких програм для підтримки саморозвитку студентів;

- використання коучингового підходу для корекції навчальних стратегій та методик.

Робота з мотивацією та цілеорієнтованістю студентів:

- використання технік «мотиваційного інтерв'ю» для підтримки внутрішньої мотивації студентів;
- розвиток саморегуляції та відповідальності через постановку цілей і відстеження прогресу;
- проведення педагогічних коуч-сесій зі студентами.

4. Коучингові техніки для підвищення ефективності педагогічної діяльності.

Методи розвитку критичного та креативного мислення:

- використання технік моделювання для генерації ідей;
- метод «Три стільці» для аналізу навчальних ситуацій;
- використання кейс-методів для розвитку стратегічного мислення.

Упровадження технік самоусвідомлення та стресостійкості:

- коучингові техніки подолання обмежувальних переконань («рефреймінг»);
- використання технік позитивної психології (метод «Щоденник досягнень», техніка «Три хороші речі»).

5. Підтримка професійного розвитку коучингової компетентності педагога.

Навчання та підвищення кваліфікації:

- участь у тренінгах, сертифікаційних програмах із коучингу та менторингу;
- співпраця з професійними коучинговими спільнотами для обміну досвідом;
- вивчення міжнародних практик коучингу та їх адаптація до освітнього процесу.

Саморозвиток через коучинг-супервізію:

- проведення коучингових сесій із колегами для рефлексії та розвитку професійних навичок;
- використання методу «коучинг у дії» для самонавчання (аналіз складних ситуацій, пошук ефективних рішень);
- залучення менторів або професійних коучів для вдосконалення компетентностей.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових підходів до питання досягнення балансу між особистісною, педагогічною та коучинговою компетентностями педагога свідчить про те, що ці складові є взаємозалежними та взаємопідсилювальними. Баланс між ними забезпечує якість

викладання, ефективність освітнього процесу та створення оптимальних умов для розвитку студентів.

Пропорційне поєднання трьох компетентностей (особистісної, педагогічної, коучингової) дозволяє викладачам та вчителям не лише ефективно передавати знання, а й розвивати у студентів критичне мислення, автономію у навчанні та мотивацію до самовдосконалення.

Особистісна компетентність сприяє формуванню емоційного інтелекту та рефлексивного підходу до викладання, що є ключовими для ефективного педагогічного спілкування та підтримки позитивного мікроклімату в навчальному середовищі.

Педагогічна компетентність дає змогу адаптувати освітній процес відповідно до потреб здобувачів освіти, використовуючи сучасні методики та технології навчання.

Коучингова компетентність сприяє підвищенню рівня саморефлексії, розвитку потенціалу студентів та їх особистісного зростання.

Упровадження принципів коучингу в освітній процес на прикладі Українського державного університету імені Михайла Драгоманова доводить, що інтеграція коучингових підходів у викладацьку діяльність значно підвищує ефективність освітніх програм. Використання методів активного навчання, персоналізованих стратегій розвитку та зворотного зв'язку допомагає викладачам краще розуміти потреби студентів, мотивувати їх до навчання та створювати умови для формування відповідальності за власний освітній шлях.

Ефективними механізмами формування балансу компетентностей є програми менторства, супервізії та створення освітніх спільнот, де викладачі можуть обмінюватися досвідом та підтримувати одне одного.

Подальші наукові пошуки мають бути зосереджені на детальному аналізі механізмів упровадження коучингових технологій у навчальний процес. Особливу увагу слід приділити методам діагностики рівня сформованості педагогічної та особистісної компетентності у викладачів, а також розробці інтегрованих програм професійного розвитку, що сприятимуть гармонійному розвитку всіх трьох компонентів.

Крім того, перспективним напрямом є дослідження впливу балансу компетентностей на рівень академічних досягнень студентів та розвиток їхньої автономності у навчанні. Аналіз практичного досвіду закладів освіти, які активно використовують коучингові методики, може стати основою для розробки рекомендацій щодо вдосконалення освітнього процесу та педагогічної підготовки.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблему досягнення балансу між особистісною, педагогічною та коучинговою компетентностями педагога як ключового чинника ефективної професійної діяльності. Проведений аналіз сучасних наукових підходів та емпіричних досліджень свідчить про взаємозв'язок цих компетентностей та їхній вплив на якість освітнього процесу. Особистісна компетентність сприяє розвитку емоційного інтелекту та рефлексивності, педагогічна – забезпечує адаптацію навчального процесу відповідно до потреб студентів, а коучингова – допомагає створювати мотиваційне та підтримувальне середовище для саморозвитку учнів.

У статті висвітлено механізми формування балансу компетентностей через інтеграцію коучингових технологій у навчальний процес, активне навчання, професійний розвиток педагогів та менторство. Запропоновано перспективні напрями подальших досліджень, зокрема методи оцінювання рівня сформованості компетентностей у викладачів, а також вивчення впливу цього балансу на результати навчання студентів. Надано авторські методичні рекомендації щодо формування та підтримки гармонійного розвитку трьох висвітлених компетентностей.

Результати дослідження можуть бути корисними для науковців, викладачів, освітніх управлінців та розробників освітніх програм.

Література

1. Бородієнко О. В. Методичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку : Методичні рекомендації. Київ ІПТО НАПН України, 2017. 124 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709800/1/Методичка.pdf>
2. Дослідження сфери освіти в Україні : Огляд. *World Bank Group*. 2019. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/es/790931568661644788/pdf/Overview.pdf>
3. Кокун О. М. Психологічні особливості формування професійної спрямованості та компетентності фахівців соціономічних професій. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості : кол. монографія. Кн. 3. НАПН України; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка; МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка. За ред.: С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. Київ ; Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. С. 348–336. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7744>. (дата звернення: 15.02.2025).

4. Кононко О. Л. Особистісна компетентність майбутнього педагога: зміст, структура, умови формування. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2019. № 10. С. 75–84. DOI: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i10.187>.

5. Крафт М. А., Blazar D. Taking teacher coaching to scale. Can personalized training become standard practice? *Education Next*. № 18(4), 2018. Р. 68–74. URL: https://www.educationnext.org/wp-content/uploads/2022/01/ednext_xviii_4_kraft_blazar.pdf

6. Креативне мислення: національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / кол. авт. : Т. Лісова (осн. авторка), В. Терещенко, Г. Бичко, М. Мазорчук, Г. Бондаренко, Т. Вакуленко; перекл. К. Шумова, Ю. Шпак; за ред. В. Терещенка та Г. Бондаренко. Київ : Український центр оцінювання якості освіти, 2024. 260 с.

7. Кульбач Л., Швидун Л. Міхіна Н. Освітній коучинг як ефективна технологія навчання здобувачів освіти досягненню життєвого успіху. *Вісник науки та освіти*. Київ, 2023. № 6(12) С. 458–471. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6\(12\)-458-471](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6(12)-458-471).

8. Ликтей Л. Формування методичної компетентності майбутнього педагога. *Professional Pedagogics*. № 1(20). 2020. С. 134–139. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.134-139>.

9. Марчук А. А. Управління педагогічною взаємодією викладачів і майбутніх менеджерів організацій у процесі професійної підготовки : дис. ... докт. філос. : 011. Харків, 2021. 238 с.

10. Педагогічний коучинг: навч. програма. URL: https://kztdop.ipf.npu.edu.ua/images/sampledata/OPP_OP/2019_11_14_Ped_couching_prog.pdf

11. Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників на засадах цифрової дидактики : матеріали міжрегіонального наук.-практ. семінару. м. Біла Церква, 23 бер. 2023 р. Біла Церква, 2023. 200 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736461/1/Збірник тез семінару_МПОСГД.pdf

12. Роль соціального та емоційного інтелекту як найважливіших soft-skills XXI століття в освітньому процесі : матер. всеукр. наук.-пед. підвищення кваліфікації. м. Одеса, 6 бер. – 16 квіт. 2023. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 472 с. URL: https://cuesc.org.ua/images/informlist/advanced_training_PSAU_6 березня – 16 квітня 2023 року.pdf

13. Сидоренко В. В. Розвиток професійної компетентності сучасного педагога в умовах відкритої освіти: кластерний аналіз. Професійна компетентність педагога в умовах оновленого змісту освіти та вимог ринку праці: III регіональна наук.-практ. конф. м. Вінниця,

27 січ. 2017 р. Вінниця: Вінницька міська друкарня, 2017. С. 8–17. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/706701/1/Стаття_Сидоренко_2017.pdf

14. Симонова Л. М. Професійна компетентність викладача як запорука якісної підготовки кваліфікованого робітника. URL: <https://licey-cv.com/profesiyna-kompetentnist-vykladacha-iaak-zaporuka-iaakisnoi-pidhotovky-kvalifikovanoho-robitnyka/>. (дата звернення: 22.02.2025).

15. Тіщук О. А., Масвська О. М., Чернова Т. Ю. Формування мотивації до навчання здобувачів формальної освіти у ЗВО засобами педагогічного коучингу. *Інноваційна педагогіка : Науковий журнал*. Вип. 73. Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 209–214. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.40>.

16. Трансформаційні процеси професійного розвитку педагогів в умовах освітніх інновацій обговорили на Всеукраїнській науково-практичній конференції. *Інститут модернізації змісту освіти*. URL: <https://imzo.gov.ua/2024/04/01/transformatsiyni-protsesey-profesiynoho-rozvytku-pedahohiv-v-umovakh-osvitnikh-innovatsiy/>. (дата звернення: 15.02.2025).

17. Peklaj C. Teacher Competencies through the Prism of Educational Research. *C E P S Journal*. № 3. Vol. 5 2015. P. 183–204. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1128971.pdf>

Information about the authors:

Tishchuk Oleksandr Anatoliiovych,

Postgraduate Student at the Department of technological education
Dragomanov Ukrainian State University
9, Pyrogova str., Kyiv, 01601, Ukraine

Maievska Olha Mykolaivna,

Doctor of Philosophy,
Lecturer at the Department of computer graphics and design
IT STEP Academy
33, Sobornosti str., Poltava, 36000, Ukraine